

Ο ΣΑΙΞΠΗΡ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΩΤΕΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Διάλεξη του κ.

Κ. Α. ΤΡΥΠΑΝΗ

Οι μεγάλες πνευματικές προσωπικότητες, αυτές που μπόρεσαν να συλλάβουν καθαρά τις πρώτες αξίες της ζωής, και να τους δώσουν μορφή, έχουν το θείο δώρο να χαρίζουν την αυτοσυνειδησία στα άτομα, και να γονιμοποιούν τους λαούς, που έρχονται σε έπαφή μαζί τους.

Μιά τέτοια προσωπικότητα και ο Σαίξπηρ, ο μεγαλύτερος ποιητής των νεωτέρων χρόνων, αφού με τη δροσιά και τη ζωντάνια του μεγάλου του πνεύματος και της Έλισαβετιανής εποχής διδασκε και διασκέδασε την Άγγλία, προχώρησε στην κατάκτηση και ολόκληρου του κόσμου.

Είναι αλήθεια πως η Ήπειρωτική Εύρωπη δεν εΐταν έτοιμη εύθως άμέσως για να νοιώσει το μεγαλείο του υπέροχου διανοητή, αλλά από το 19^ο αιώνα κι ύστερα το άστρο του μεσουράνησε, κι ίσως καμιά άλλη πνευματική μορφή των νεωτέρων χρόνων δέ συντέλεσε δσον αυτός για να διαμορφωθεί και να λάβει ένότητα και αυτοσυνειδησία ο νεώτερος Εύρωπαϊκός πολιτισμός.

Έτσι κι έμεις στην Ελλάδα, όσο περισσότερο εξετάζουμε το ζήτημα, βλέπουμε πως, μολονότι το σύγχρονο Έλληνικό πνεύμα, σαν έσπασε τα δεσμά της σκλαβιάς, στράφηκε στην αρχαία Ελλάδα και την αρχαία τραγωδία, και γύρεψε ν' αναστηθεί άντλώντας από την άθνατη εκείνη πηγή, μονάχα σαν ήρθε σ' έπαφή με το Σαίξπηρ ξαναβρήκαν τό θέατρο και η ποίηση τόν άληθινό τους δρόμο.

Λέγοντας τοϋτο, δέν θέλω, οϋτε μπορώ, να υποτιμήσω τούς μεγάλους κλασσικούς, στοϋς όποιους πιστεύω, και έχω αφιερώσει τη ζωή μου—στο κάτω κάτω σ' αυτόϋς χρωστάει ό κόσμος όλος την άναγέννησή του—θέλω μονάχα να παρατηρήσω πως ή έπαφή της σύγχρονης Ελλάδας μαζί τούς δέν γονιμοποίησε πλέρια, γιατί δέν τούς πλησίασε με τό σωστό τρόπο, δέν προχώρησε στην οϋσία τούς, μόνο περιορίστηκε στην άγωνα και άψυχη μελέτη της μορφής και της γλώσσας τούς. Τό έργο τοϋ Σαίξπηρ, άπ' την άλλη μεριά, άκρι-

βώς έπειδή γλώτωσε την κακή αϋτή σχολική και πανεπιστημιακή μεταχείριση, έν μέρει πέτυχε ό,τι οί μεγάλοι κλασσικοί δέν κατόρθωσαν, δηλαδή να κάνει τούς νέους Έλληνες θαυμαστές του να γυρίσουν στις δικές τούς πνευματικές πηγές και να έρευνήσουν τις δικές τούς ζωντανές ρίζες, τις ρίζες της σύγχρονης γλώσσας και ζωής τούς (τις μόνες γνήσιες και γόνιμες), συμβάλλοντας έτσι στην εξέλιξη και την πνευματική άνάπτυξη της χώρας τούς.

Και πως άλλοιως θα μπορούσε να γίνει; Ποιές δυνάμεις τοϋ έθνικού μας βίου, και ποιές άποχρώσεις της έθνικής μας γλώσσας θα μπορούσαν να μείνουν άχρησιμοποίητες για να γίνει δυνατός ό μέγας άθλος, να ντυθεί με τόν πέπλο της μετάφρασης ή γιγάντια Σαιξπηρική δημιουργία, και να χυθεί τό φως της κατανόησης πάνω στις τόσες ποιητικές, ρομαντικές, τραγικές, κωμικές, σατυρικές, λυρικές, άισχρές και φαρσικές πτυχές τοϋ μυριόπλευρου εκείνου έργου—που είναι ένας κόσμος όλόκληρος, ή ίδια ή ζωή;

Άς παρακολουθήσουμε όμως με λίγα λόγια την εξέλιξη τοϋ σύγχρονου Έλληνικού θεάτρου—ή, πιό καλά, την εξέλιξη που είχε τό σύγχρονο Έλληνικό πνεύμα—για να νοιώσουμε καθαρότερα αϋτά που είπαμε.

Τό σύγχρονο Έλληνικό θέατρο γεννήθηκε λίγα χρόνια πριν από την έθνική μας επανάσταση τοϋ 21, τις παραμονές δηλαδή της απελευθέρωσης της Ελλάδας από τη βαριά σκλαβιά 400 σχεδόν χρόνων. Τά κέντρα που πρωτάνθισε, ή Έπτάνησος, τό Βουκουρέστι κι ή Όδησός, βρίσκονταν έξω από τά σύνορα της κυρίως Τουρκοκρατούμενης Ελλάδας, όπου ή πνιγερή άτμόσφαιρα της σκλαβιάς δέν άφινε—άκόμα και όπου ύπήρχε διαλεχτή κι' εξελιγμένη κοινωνία, όπως λ.χ. στην Πόλη—ν' άναπτυχθεί τό μέγα αγαθό τοϋ θεάτρου.

Έτσι λοιπόν στην Έπτάνησο, στη γελαστή και γιορτινή Ζάκυνθο, που έξ αίτίας της Ιταλικής, Γαλλικής και τέλος της Άγγλικής κατοχής είχε γευτή νωρίτερα τούς καρπούς τοϋ Δυτικού πολιτισμοϋ, άρχισαν από τά τέλη τοϋ 18^{ου} αιώνα να παίζονται από έρασιτέχνες της άριστοκρατίας σε διάφορα άρχοντικά ντόπιας ήθογραφίας, για να προσθέτουν κέφι στ' άποκριάτικα γλέντια. Και πολύ φυσικά στην πλούσια εκείνη κοινωνία με τό καλλιεργημένο θεατρικό γοϋστο άρχισαν μετά την Άγγλική κατοχή και τά έργα τοϋ Σαίξπηρ να διαβάζονται και να συζητιόνται—άν όχι να παίζονται. Αϋτό φαίνεται καθαρά και από τόν ίδιο τό Σολωμό, τόν έθνικό μας ποιητή, που άνάμεσα στα συντρίμια τοϋ έργου του μάς άφησε και μία θαυμαστή μίμηση τοϋ τραγουδιού της Δεσδαιμόνας, κι' από τόν Ίάκωβο Πολυλά, τό μεγάλο πολιτευτή και λόγιο της Κέρκυρας, τόν